

Семантичне спотворення слів української мови у XX столітті на підставі семантичного дослідження одиниць *площа* і *майдан*

О. І. Южакова

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса, Україна

*Corresponding author. E-mail: uzhakoff@te.net.ua

Paper received 25.03.16; Accepted for publication 10.04.16.

Анотація. У статті досліджено проблему семантичного спотворення слів української мови, зокрема, одиниць *площа* і *майдан*, що сталося внаслідок русифікаторської політики, яку проводила радянська влада з 1933 до 1991 рр. На підставі даних з російських та українських словників різних епох показано, як поступово змінювався в російській та українській мовах семний склад слів *майдан* і *площа*, а також доведено, що в українській мові значеннєві трансформації розглянутих одиниць спричинено виключно екстралінгвістичними чинниками.

Ключові слова: сема, семний склад слова, онім, агоронім.

Проблема спотворення української мови на всіх рівнях (фонетичному, лексичному, граматичному тощо) стала актуальною після проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року. До цього часу, зокрема, починаючи з 30-х рр. XX століття, мовна державна політика Радянського Союзу була спрямована на нищення української мови і фізичне вигублення учених-мовознавців, які протистояли цьому. А проте й досі цей факт викликає сумніви, непорозуміння й недовіру дослідників, не обізнаних на цих питаннях, адже за офіційною інформацією українська мова за радянських часів активно розвивалась. Як зауважує відома українська письменниця Оксана Забужко, такий «грандіозний – воїстину космічний – експеримент над людиною досі не поцінований належно ні нашими <...>, ні <...> західними інтелектуалами...» [5, с. 102].

Послідовно проведена політика лінгвоциду позначилась на всіх рівнях української мови. Однак мета нашої роботи набагато вужча, вона полягає в описі механізму змінювання значення українського слова, якщо це значення не збігалось або частково збігалось з відповідним словом російської мови. Завдання полягають у семантичному порівнянні обраних для аналізу одиниць *майдан* і *площа*, в описанні значеннєвих трансформацій цих слів на рівні діяхронії та синхронії і, врешті, у виявленні причин певних семантичних зсувів. Аналізуючи матеріал, ми спирались на російські та українські словники різних епох, а також використали у дослідженні порівняльно-історичний і структурний методи, зокрема метод компонентного аналізу.

Почнімо з порівняння семного складу слів *майдан* і *площа* за лексикографічними працями, не додержуючись хронологічної послідовності, що диктує логіка нашого дослідження.

Відомий російський лексикограф В. Даль фактично вживає слово *майдан* у шістнадцяти значеннях, не нумеруючи їх («площадь», «место», «поприще», «возвышенная прогалина и стоящий на ней лесной завод: смолокурня, дегтярня, поташня» (поташня – завод, для добування лужної солі – О.Ю.), «сборное место», «станичная», «сборная изба», тобто хата, яку винаймала громада для сходин або приїжджої старшини, «охотничья хижина в лесу, на прогалине», «суводь, водоворот на широком плесу», «торг, базар или место на нем, где собираются мошенники, для

игры в кости, в зерн, орлянку, карты...»), «южн. курган, древняя могила»), шість з яких – «место», «поприще», «дегтярня», «поташня», «станичная», «охотничья хижина в лесу, на прогалине» – не фіксує жодний з перелічених вище словників і які, очевидно, зникли у процесі розвитку російської мови [21].

Порівняно з тлумаченнями В. Даля в універсальному об'єднаному енциклопедичному словнику Брокгауза-Єфрона (ЕСБС; 1890–1907) та Великою Радянською Енциклопедією подано вісім значень до цього слова, чотири з яких тою чи тою мірою збігаються значеннями зі словником В. Даля («базарная площадь вообще», «базарная площадь», у сербській мові «місце загалом», а також «площа або місце, де збиралося козацьке «коло», тобто місце сходин і «картярня») [1]. Решта значень («площадь для конских ристалищ», а також в сербській мові «рудник», інше значення – «место для поединка» та його метонімію «самый «поединок») абсолютно нові, до того ж лише наприкінці XX ст. (1989 р.) в етимологічному словнику українських лексикографів повториться сема «місце двоюбою» з приміткою «схв. mejdān», тобто сербо-хорватською мовою [4, с. 361].

На підставі порівняння тлумачень лексеми *майдан* у двох ґрунтовних лексикографічних працях XIX ст. [21]; [24] можна звисновкувати, що в Росії протягом XIX ст. це слово ставало менше і менше вживаним, адже воно «втратило» мало не половину свого семантичного складу та як наслідок нижчала і сполучуваність з ним, поки остаточно не звелась нанівець. Попри те що автори цих словників тлумачать *майдан* як «большую площадь вообще, в частности базарную площадь или площадь для конских ристалищ...», прикладів не наводять та ілюструють вживання цієї лексеми у словосполуках на позначення російських топонімів щодо найменувань сіл. Так, у Росії *Майданом* називали кілька сіл Пензенської губернії, села Подільської губернії Летичівського повіту та Сибірської губернії Курмиського повіту [24].

Про те, що це слово у російській культурі потрапило до пасивного лексичного запасу носіїв мови, свідчить і той факт, що номінацію *майдан* використовували в мовленні не всі, а лише певні соціальні групи людей – козаки (у козаків, як підкреслено, воно стосувалося місця зборів), розбійники та каторжани [24].

Наші попередні висновки підтверджує той факт,

що тлумачення одиниці *майдан* у словниках відомих російських лексикографів ХХ ст. Д. Ушакова та С. Ожегова майже ідентичні, тобто це слово функціює або з одним значенням («Майдан [тюрк. Maidan – ровное свободное место]. В южных областях России: базарная площадь» [22, с. 284]), або є словом-метонімом («Майдан. В южных областях России, на Украине: базар, базарная площадь» [14, с. 337]) та позначає дію (базар) і місце дії. Все це свідчить про те, що номінація *майдан* вийшла з ужитку на території Росії і стала архаїзмом, тому певні значення, що їх наводить М. Фасмер (виділено курсивом – О.Ю.), можуть здивувати сучасного носія російської мови («площадь», «место сходов», «просека в лесу на высоком месте», «смолокурня»; «базарная площадь», «ровное, свободное место» [23, с. 559].

В українській мові зовсім інша ситуація щодо вживання цього слова. Так, у словнику Б. Грінченка лексема *майдан* має три значення: «Майдан, -у. 1. Площадь. 2. Лѣсная поляна. 3. Заводь для гонки смоль» [15, с. 398], причому *майдан* у першому значенні, як свідчать джерела, зокрема Словопедія (Універсальний словник-енциклопедія) [20], вживали на позначення «частини населеного пункту», тобто «незабудованого місця, де сходяться вулиці», та одиницю *площа* у цьому розумінні не використовували. Цей погляд підтверджує і ґрунтовна лексикографічна праця «Малорусько-німецький словник Є. Желехівського та С. Недільського» (1886) [6].

У великих обсягом українських словників, випущених за радянських і пострадянських часів, реєструємо такі значення слова *майдан*: «площадь, обл., арх.» [18, с. 473] (примітки «арх.» і «обл.» означають, відповідно, архаїчне та обласне поняття), тобто «велике незабудоване місце в селі або в місті; площа» [19, с. 597]; [2, с. 637], «яма для выгонки дѣгтя» [18, с. 473] з приміткою «обл.», а також «діал. смолярня» [19, с. 597]; [2, с. 637], де скорочення «діал.» означає діалектизм, «архл. майдан» [18, с. 473] (примітка «архл.» вказує, що слово вживається в царині археології), «те саме, що майданчик» [19, с. 597]; [2, с. 637], «діал. лісова галявина» [19, с. 597]; [2, с. 637], «діал. стародавня могила, розкопана згори» [19, с. 597]; [2, с. 637]. Позначки до слова *майдан* збігаються з вищеназваними й у тритомному «Російсько-українському словнику» (1987 р.) – «майдан – уст., обл., археол.» [13, с. 778] (примітка *уст.* означає «вживане тільки в усній мові, тобто розмовне»).

Отже, в українській мові одиниця *майдан* зберігає порівняно із сучасними тлумаченнями в російських словниках більше значень (приблизно 5). На відміну від російської мови, в українській мові слово *майдан* не зникає зі словникового обігу та виступає як окрема одиниця, слугуючи матеріалом для топонімів. Крім того, з огляду на події, що відбулись у 2013–2014 рр. в Україні, частотність цього слова як самостійного, так і у складі словосполук на позначення різноманітних онімів безприкладно вищає, попри те що наразі як частина агороніма *майдан* ще не може конкурувати за поширеність зі словом *площа*, вжитому в значенні «незабудованого вільного місця». Наведемо приклади.

Так, сьогодні як мінімум вісімнадцять сіл в Україні мають назву *Майдан*, існує також гідронім *Майдан*, – це назва невеликої річки в Чернігівській області. Наразі відомими стали сучасні номінації на позначення громадських організацій «*Майдан*» (ергоніми), дрогобицької інтернет-газети «*Майдан*», радіостанції «*Меїдан*», яка в Криму до закриття говорила трьома мовами тощо. До того ж одиниця *Майдан* виявилася твірною для таких похідних, як *Майданівка* (суфікс -к-) – таку назву мають п'ять сіл в Україні, офіційний сайт Київської обласної федерації футболу, теги (дескриптори), сервісний центр щодо перевезень пасажирів тощо. Можна також стверджувати, що назва села *Майданецького* є похідним від досліджуваної лексеми.

Після революційних подій онімізовану одиницю *Майдан* як елемент еліптичного варіювання, утворену від агороніма *майдан Незалежності*, що став символом революційних подій в Києві, переоцінено, вона набула низку нових сем («місце, де відбулися три доленосні для України революції (Революція на граніті, 1990 р.; Помаранчева революція, 2004 р.; Революція гідності, 2013–2014 рр.); «місце як символ України у світі»; «місце як символ свободи») і спричинила появу відповідних неологізмів з різними модульними частинами (префіксоїдами) і префіксами. У такий спосіб завдяки екстралінгвістичному впливу виникли численні похідні, наприклад: *Євромайдан* як назва протестного руху під час Революції Гідності 2013–2014 рр. (незмінний усичений компонент *Євро-*, утворений від лексеми грецького походження *Європа*, передує опорному), *Автомайдан* як мобільний підрозділ Євромайдану (незмінна перша й залежна частина *авто-* грецького походження створює композит, «звільнившись» від зв'язаного кореня *-мобіль* та сполучаючись з частиною *майдан* як самостійним словом), *Антимайдан* – серія мітингів на підтримку офіційної влади (просте слово, утворене префіксально за допомогою префікса грецького походження *анти-*). Звичайно, ці три номінації стали, своєю чергою, твірними для понять на позначення прихильників того чи того погляду (*євромайданівець*, *авто-*, *антимайданівець*), а також численних, здебільшого двокомпонентних, словосполук (понад 20) з одиницею *Автомайдан* у ролі стрижневого слова (*Автомайдан Київ*, ~ *Луцьк*, ~ *Харків*, ~ *Тернопіль*, ~ *Черкаси* тощо), проте виявлено також п'ятикомпонентну словосполуку, у якій досліджуваний елемент є синтаксично підпорядкованим, зокрема *громадська організація «Всеукраїнське об'єднання «Автомайдан»*.

До того ж ми нарахували 38 агоронімів (назв площ у містах) та один годонім (назва вулиці) з компонентом *майдан*, що є стрижневим словом словосполук у 34 випадках. Побіжно зауважимо, що у назвах площ своєрідно переплелися поняття на позначення міст, установ, що дали назву майданам (*Київський майдан*, *майдан СНУ* – Східноєвропейського національного університету, м. Луцьк), галузей мистецтва (*майдан Поезії*, м. Харків), революційних понять (*площа Героїв Євромайдану*, м. Тернопіль), на позначення прізвищ людей, які зробили великий внесок для вищання статусу України як держави та про яких можна було згадати лише після 1991 року (*майдан*

Шептицького, м. Івано-Франківськ), а також реалії радянського життя та імена радянських вождів (*майдан Ленінського комсомолу*, м. Умань; *майдан Леніна*, м. Сіверськодонецьк).

У такий спосіб ми довели, що слово *майдан* досить часто вживали і вживають в Україні, на відміну від Росії. На підставі викладеного виникає питання, чому слово *майдан* у значенні «вільна частина міста, села тощо» в Україні зникає з активного обігу у 30-х – 90-х рр. ХХ ст. та зараз у словниках його визначають як обласне, діалектне або архаїчне? Аби з'ясувати це, звернімося до аналізу слова *площа*, яке має власну історію розвитку і вживання в українській і російській мовах.

Так, у ХІХ ст., за словником В. Даля, воно було полісемантом та означало «ровное место. Европейская Россия одна площадь, особенно южная. Гора будто срезана, вершина площадью. Лес на площади растет, на плоскости, а не в горах», «площадь в городах или селеньях, незастроенный простор, шире улиц, майдан. Площадь торговая, базарная, сенная, дровяная, конная. Памятник Петру на Исакиевской площади», «площадь в лесу, чисть, прогалина», «площадь в горах, плоскогорье», «площадь в острове, лесная, охотничья площадь, сплошной лес», «площадь, орл. сплошной кустарник или заросли, кустовой сплошняк», «дьяк у места, что кот у теста; а как дьяк на площади, так Господи пощади! о торговой казни», «доходы с площади, с лавок и с весов, а встарь и с возов, и с товаров», «топтать площадь, шататься без дела», «геометр. ограниченная чертами плоскость или поверхность. Площадь треугольника равна основанию, помноженному на половину высоты» [21]. З цього випливає, що лексеми *майдан* і *площа*, за В. Далем, збігаються лише у двох значеннях «площадь в городах или селеньях, незастроенный простор, шире улиц, майдан» та «площадь в лесу, чисть, прогалина».

У словнику Б. Грінченка лексеми *площа* збігається зі значенням слова *площина* («Площа = Площина», «Площина. Плоскость, равнина; площадь» [16, с. 197]). Такий переклад розглянутих слів може свідчити про те, що до 1917 року слово *площа* як частина урбаноніма, точніше агороніма, або не використовувалось загалом, або вживалось україно-російською мовою рідко, бо в такому розумінні застосовували *майдан*. Це, до речі, підтверджують дані статей словників, оприлюднених після 1917 аж до 1932–1933 рр., у так зване «золоте десятиріччя» розквіту української термінології і загалом мови саме перед початком нової хвилі русифікаторської політики. Зокрема, у «Словнику московсько-українському» Віктора Дубровського (1918 р., словник перевидано 2013 р.), [3, с. 4] до російського *площадь* подано такі українські відповідники, як «майдан; торговая ~ торг, торговиця» [3, с. 272].

Схожі відомості знаходимо в низці лексикографічних праць 20–30 рр. ХХ ст., а саме:

- у «Російсько-українському словнику правничої мови», що його створила група авторів (1926 р.; «Площадь – майдан, плац, (стар.) плец, геом. площа. Торговая площадь – торг, торговиця, базар, (преим. конный) майдан» [10, с. 179]);

- у «Російсько-українському словнику технічної термінології» І. Шелудька і Т. Садовського (1928 р.;

«Площадь – майдан; п. геом. – площа, площина; п. архитектурная – майдан архитектурный; п. заболоченная – площа заболотнена, зболотніла; п. узловая – майдан вузловий; п. отбивать – площу відміряти» [11, с. 253]);

- у «Російсько-українському фразеологічному словнику», укладачі якого – відомі українські літератори В. Підмогильний та Є. Плужник (1928 р.; «Площадь – площа; майдан. Площадь Городская – майдан Міський. Жилая площадь – житлова площа» [12, с. 54]);

- у «Російсько-українському словнику ділової мови» М. Дорошенка, М. Станиславського та В. Страшкевича (1930 р.; «Площадь – 1) (общественная в городе, в деревне) майдан, пляц; п. базарная – базарний майдан; (для торговли животными) – торговиця; п. торговая – торг; 2) (геометрия) площа; п. жилая – житлова площа; п. посевная – засівна площа; по площади – площею» [9, с. 139];

- у «Російсько-українському словнику», що його уклали О. Ізюмов (1930 р.; «Площадь – 1) (геометр.) площа; 2) майдан; 3) торговая п. – торговиця; 4) (ровное место) площа, площина» [8, с. 365]);

- у «Російсько-українському академічному словнику» А. Кримського та С. Єфремова (1924–1933): «Площадь – 1) (общественная в городе, в деревне) майдан, плац (зап. пляц). <...> ~щадь торговая – місто, торговиця, торг. <...> 2) (плоскость, ровное место) площа, площина. <...> ~щадь, ограниченная окружностью, – коло, круг, круговина. 3) геом. площадь; ~щадь посевная – площа засівна; ~щадь засеянной земли – площа засіяної землі» [7, с. 2025].

Проте після 1932–1933 років утиски й заборони щодо української мови різко посилювались (було проголошено «рівняння» на російську мову. Під таким тиском навіть в академічних виданнях йшлося про великий вплив російської мови на українську як таку, що могла розвиватися лише після Жовтневої революції 1917 р. [17, с. V–VIII]), тому українські словникарі вимушені були впроваджувати слова, створені на зразок російських, або добирати до українських одиниць номінації, схожі формою та звучанням до російських. Внаслідок цього *майдан* перетворився на розмовне, обласне слово, та навіть на архаїзм і, врешті, став «площею», якій, своєю чергою, приписали головне значення одиниці *майдан*, витисненої на лексичну «периферію», та не зниклої в Україні остаточно.

На підставі вищесказаного можна звисновкувати, що під впливом екстралінгвістичних чинників українське слово *площа* змінює свій інтенціонал і позначає «незабудоване місце в місті чи селі», одночасно слово *майдан* поповнює пасивну лексику української мови. Наприкінці ХХ ст. в Україні спостерігаємо зворотний процес, процес відновлювання напівзабутого слова *майдан*, його перехід до активного складу лексики, оскільки через революційні події в Україні, які відбулись на *майдані Незалежності* в Києві, йому «судилося» онімізуватися, ставши символом України. Крім того, наразі це слово спричинило виникнення низки агоронімів в інших містах і селах та назв численних громадських організацій (ергонімів). Нагадаємо, що і

за радянських часів ця одиниця зберігалась як онім у назвах міст (агстінімах), сіл (комонімах), водоймищ (гідронімах).

А проте як частина агороніма слово *площа* в Україні сьогодні має абсолютну перевагу порівняно з одиницею *майдан* (у Києві, приміром, лише один *майдан* Незалежності, решта – *площі*). Про питання замінити словом *майдан* одиницю *площа* у значенні

«архітектурно-організованого простору» наразі не йдеться, оскільки, однак можна стверджувати таке: номінація *майдан* відродилась і функціонує паралельно зі своїм лексичним синонімом *площею*; обидві одиниці збігаються в одному із значень, причому інтенціонал лексеми *майдан* стрімко більшає з огляду на нові семи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брокгауз-Ефрон и Большая Советская Энциклопедия. Объединённый словарь. (Серия «Российские универсальные энциклопедии»). – Режим доступа: <http://gatchina3000.ru/big/index.htm>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 / Уклад і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. – ISBN 966-569-013-2.
3. Дубровський В. Словник московсько-український / В. Дубровський. – Інститут української мови НАН України. – К.: КММ, 2013. – 464 с. – (Серія «Лексикографічна спадщина України»). – ISBN 978-966-1673-15-0.
4. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / Р.В. Болдирев, В.Т. Коломієць, А.П. Критенко та ін.; редкол. О.С. Мельничук (головний редактор) та ін. – АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наукова думка, 1989. – Т. 3: Кора – М. – 632 с.
5. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика / Оксана Забужко. – 4-те вид. – К.: Факт, 2009. – 352 с. – ISBN 978-966-359-238-1.
6. Малорусько-німецький словник Є. Желєхівського та С. Недільського. У 2-х т. / Уложили Є. Желєхівський та С. Недільський. – Львів, 1886 – VIII + 1118 + 10 с. – Режим доступу: http://litopys.org.ua/djvu/zheleh_slovyk.htm
7. Російсько-український академічний словник / Глав. ред. А. Кримський, С. Єфремов; редкол.: В.М. Ганцов, Г.К. Голоскевич, М.М. Грінченко та ін. – К., 1924–1933. – Режим доступу: <http://torrents.net.ua/forum/viewtopic.php?t=253131>
8. Російсько-український словник / О. Ізюмов. – 4-е вид., доп. і випр. – Харків, Київ: Державне вид-во України, 1930. – 626 с. – Режим доступу: http://r2u.org.ua/html/izum_pered.html
9. Російсько-український словник ділової мови. Термінологія та фразеологія (Проект) / М. Дорошенко, М. Станіславський, В. Страшкевич. – Харків, Київ: Державне вид-во України, 1930. – Матеріали до української термінології та номенклатури. – Т. XVI. – 249 с. Режим доступу: http://r2u.org.ua/html/dorosh_pered.html
10. Російсько-український словник правничої мови (понад 67 000 слів) / Гол. ред. А.Ю. Кримський, редкол.: В.І. Войткевич-Павлович, Г.Д. Вовкушівський та ін. – Українська АН. – К.: 1926. – Збірник історико-філологічного відділу № 41. – 322 с. – Режим доступу: http://r2u.org.ua/html/pravnychi_pered.html
11. Російсько-український словник технічної термінології / І. Шелудько, Т. Садовський. – Українська АН; Інститут Української Наукової мови. – Київ: Державне вид-во України, 1928. – 422 с. – Режим доступу:
12. Російсько-український фразеологічний словник / В. Підмогильний, Є. Плужник. – К., 1928. – 137 с. – Режим доступу: http://r2u.org.ua/html/pidmohyl_pered.html
13. Русско-украинский словарь. В 3-х т. / Редкол.: И.К. Белодед, (председатель) и др. – 3-е изд. – К.: Глав. ред. УСС, 1987. – Т. 1. А – М. – 848 с.
14. Словарь русского языка: 70 000 слов / Составитель С. Ожегов; под ред. Н.Ю. Шведовой. – 22-е изд., стер. – М.: Русский язык, 1990. – 921 с. – ISBN 5-200-01088-8.
15. Словарь української мови. В 4-х томах / Упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Грінченко / НАН України, Ін-т української мови. Додаток О.О. Тараненка. – К.: Наукова думка, 1996. – Т. 2. З – Н. – 588 с. – ISBN 966-00-0053-7(2).
16. Словарь української мови. В 4-х томах / Упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Грінченко / НАН України, Ін-т української мови. – К.: Наукова думка, 1996. – Т. 3. О – П. – 516 с. – ISBN 966-00-0053-7(3).
17. Словник української мови. В 6-ти томах / Глав. ред. І.М. Кириченко, члени редколегії: Т.В. Зайцева, М.Т. Рильський. – К.: Видавництво АН України РСР, 1953. – Т. 1. А – Жупі. – 540 с.
18. Словник української мови. В 6-ти т. / Гол. ред. І.М. Кириченко; ред. колегія: Т.В. Зайцева, М.Т. Рильський. – К.: Видавництво АН України РСР, 1958. – Т. 2. З – Н. – 768 с.
19. Словник української мови. В 11 т. / К.К. Білодід, А.А. Бурячок, В.О. Винник та ін. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 4. І – М. – 840 с.
20. Словopedia / Універсальний словник-енциклопедія. – Режим доступу: <http://slovpedia.org.ua>
21. Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля / Владимир Даль. – Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – Спб., 1863–1866. – Т. 1–4. Режим доступу: <https://slovari.yandex.ru>
22. Толковый словарь современного русского языка / Составитель Д.Н. Ушаков. – М.: Аделант, 2013. – 800 с. – ISBN 978-5-93642-345-1.
23. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т.: Пер. с нем. = Russisches etymologisches Wörterbuch / Перевод и дополнения О.Н. Трубачёва. – 4-е изд., стереотип. – М.: Астрель – АСТ, 2004. – Т. 2. – 671 с. – ISBN 517-01-723-11.
24. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона – российская универсальная энциклопедия. Выпущена акционерным издательским обществом Ф.А. Брокгауз – И.А. Ефрон (Санкт-Петербург, 1890–1907, 82 основных и 4 дополнительных тома; первые 8 томов под редакцией И.Е. Андреевского, остальные – под редакцией К.К. Арсеньева и Ф.Ф. Петрушевского). – Режим доступа: <https://ru.wikisource.org/wiki>

REFERENCES

1. Brokhauz-Yefron i Bolshaia Sovietskaia Entsiklopediia. Ob'iedinionnyi slovník. (Series «Rossiiskie universalnie entsiklopedii»). – Accessed at: <http://gatchina3000.ru/big/index.htm>
2. Velykyi tлумachnyi slovník suchasnoii ukraiinskoi movy: 170 000 / Uklad i holov. red. V.T. Busel. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2005. – 1728 p. – ISBN 966-569-013-2.
3. Dubrovskiy V. Slovník moskovsko-ukraiinskyy / V. Dubrovskiy. – Instytut Ukraïnskoi mowy NAN Ukrainy. – K.: KMM, 2013. – 464 p. – (Series «Leksykografichna

- spadshchyna Ukrainiy”) – ISBN 978-966-1673-15-0.
4. Etymolohichniy slovnyk ukraiinskoi mowy: v 7 t. / R.V. Bolduriev, V.T. Kolomiets, A.P. Krytenko ta in.; redkol. O. S. Melnychuk (holovnyi redaktor) ta in. – AN URSS, Instytut movoznavstva imeni O. O. Potebni. – K.: Naukova dumka, 1989. – T. 3: Kora – M. – 632 p.
 5. Zabuzhko O. Khroniky vid Fortinbrasa. Vybrana esseistyka / Oksana Zabuzhko. – 4 vyd. – K.: Fact, 2009. – 352 p. – ISBN 978-966-359-238-1.
 6. Malorusko-nemetskii slovnyk Y. Zhelikhivskoho i S. Nedil'skoho. In 2 vol. / Ulozhily Y. Zhelikhovskii ta S. Nedil'skyi. – Lviv, 1886 – VIII + 1118 + 10 p. – Accessed at: http://litopys.org.ua/djvu/zheleh_slovnyk.htm
 7. Rosiisko-ukraiinskii akademichniy slovnyk / Glav. red. A. Krymskyi, S. Yefremov; redkol.: V. M. Hantsov, H. K. Holoskevych, M. M. Hrinchenkova ta in. – K., 1924–1933. – Accessed at: <http://torrents.net.ua/forum/viewtopic.php?t=253131>
 8. Rosiisko-ukraiinskii slovnyk / O. Iziumov. – 4 vyd., dop. i vypr. – Kharkiv, Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1930. – 626 p. – Accessed at: http://r2u.org.ua/html/isum_pered.html
 9. Rosiisko-ukraiinskii slovnyk dilovoi mowy. Terminolohiia ta frazeolohiia (Proyekt) / M. Doroshenko, M. Stanislavskii, V. Strashkevych. – Kharkiv, Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1930. – Materiialy do ukraiinskoi terminolohii ta nomenkliatury. – T. XVI. – 249 p. Accessed at: http://r2u.org.ua/html/dorosh_pered.html
 10. Rosiisko-ukraiinskii slovnyk pravnychoi mowy (ponad 67 000 words) / Glav. red. A. Y. Krymskyi, redkol.: V.I. Voytkevych-Pavlovych, H. D. Vovkushivskii ta in. – Ukrain'ska AN. – K.: 1926. – Zbirnyk istoryko-filolohichnoho viddil'u No. 41. – 322 p. – Accessed at: http://r2u.org.ua/html/pravnychy_pered.html
 11. Rosiisko-ukraiinskii slovnyk tekhnichnoi terminolohii / I. Sheludko, T. Sadovskii. – Ukrain'ska AN; Instytut ukraiinskoi Naukovoi Mowy. – Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1928. – 422 p. – Accessed at: http://r2u.org.ua/html/shel_pered.html
 12. Rosiisko-ukraiinskii frazeolohichniy slovnyk / V. Pidmohilnyi, Y. Pluzhnyk. – K., 1928. – 137 p. – Accessed at: http://r2u.org.ua/html/pidmohyl_pered.html
 13. Russko-ukrainskiy slovar. V 3 t. / Redkol.: I. K. Beloded, (predsedatel) i dr. – 3 izd. – K.: Glav. red. USE, 1987. – T. 1. A – M. – 848 p.
 14. Slovar russkogo yazyka: 70 000 slov / Sostavitel S. Ozhegov; pod red. N. Y. Shvedova. – 22 izd., ster. – M.: Russkii yazyk, 1990. – 921 p. – ISBN 5-200-01088-8.
 15. Slovar ukraiinskoi mowy. V 4 t. / Uporiadkuvav z dodatkom vlasnoho materialu B. Hrinchenko / NAN Ukrainy, Instytut ukraiinskoi mowy. Dodatok by O. O. Taranenka. – K.: Naukova dumka, 1996. – T. 2. 3 – H. – 588 p. – ISBN 966-00-0053-7(2).
 16. Slovar ukraiinskoi mowy. V 4 t. / Uporiadkuvav z dodatkom vlasnoho materialu B. Hrinchenko / NAN Ukrainy, Instytut ukraiinskoi mowy. – K.: Naukova dumka, 1996. – T. 3. O – P. – 516 p. – ISBN 966-00-0053-7(3).
 17. Slovnyk ukraiinskoi mowy. V 6 t. / Glav. red. I. M. Kyrychenko, chleny redkolehii: T. V. Zaitseva, M. T. Ryl'skyi. – K.: Vydavnytstvo AN Ukrainy RSR, 1953. – T. 1. A – Zhuri. – 540 p.
 18. Slovnyk ukraiinskoi mowy. V 6 t. / Gol. red. I. M. Kyrychenko; redkolehiia: T. V. Zaitseva, M. T. Ryl'skyi. – K.: Vydavnytstvo AN Ukrainy RSR, 1958. – T. 2. 3 – H. – 768 p.
 19. Slovnyk ukraiinskoi mowy. V 11 t. / K. K. Bilodid, A. A. Buriachok, V. O. Vynnyk ta in. – K.: Naukova dumka, 1973. – T. 4. I – M. – 840 p.
 20. Slovedii / Universalnyi slovnyk-entsyklopediia – Accessed at: <http://slovedia.org.ua>
 21. Tolkovi slovar zhivogo velikorusskogo yazyka Vladimira Dalia / Vladimir Dal.– Tolkovi slovar zhivogo velikorusskogo yazyka: V 4 t. – Spb., 1863–1866. – T. 1–4. Accessed at: <https://slovari.yandex.ru>
 22. Tolkovi slovar sovremennogo russkogo yazyka / Sostavitel D. N. Ushakov. – M.: Adelant, 2013. – 800 p. – ISBN 978-5-93642-345-1.
 23. Fasmer M. Etimologicheskii slovar russkogo yazyka: In 4 vol.: Per. s nem. = Russisches etymologisches Wörterbuch / Perevod i doponeniia O. N. Trubachiov. – 4 izd., stereot. – M.: Astrel – AST, 2004. – T. 2. – 671 p. – ISBN 517-01-723-11.
 24. Entsiklopedicheskii slovar Brokhauza i Yefrona – rossiiskaia universalnaia entsiklopediia. Vypushchena aktsionernym izdatelskim obshchestvom F. A. Brokhauz – I. A. Yefron (Sankt-Peterburg, 1890–1907, 82 osnovnykh i 4 dopolnitelnykh toma; pervyie 8 tomov pod redaktsiiei I.Y. Andreievskii, ostalniie pod redaktsiiei K.K. Arseniev i F.F. Petrushevskii). – Accessed at: <https://ru.wikisource.org/wiki>

Semantic deformation of the words in the Ukrainian language in the XX century on the basis of the semantic research of the units *ploscha* and *maidan*
Yuzhakova O.

Abstract. The article investigates the problem of semantic deformation of the words in the Ukrainian language, in particular, the units *ploscha* and *maidan* that occurred as a result of the russification policy of the Soviet government from 1933 to 1991. On the basis of the data of the Russian and Ukrainian dictionaries published in different periods of time the article displays the way the same contents of the words *maidan* and *ploscha* were gradually changing in Russian and Ukrainian as well as proves that in the Ukrainian language sense transformations of the considered units were caused exceptionally by the extralinguistic factors.

Keywords: *sema, seme contents of the word, onym, agoronym.*

Семантические искажения слов в украинском языке в XX ст. на основании семантического исследования единиц *площадь* и *майдан*.

Е. И. Южакова

Аннотация. В статье исследована проблема семантического искажения слов украинского языка, в частности, единиц *площадь* и *майдан*, что произошло вследствие русификаторской политики, которую проводила советская власть с 1933 по 1991 гг. На основании данных русских и украинских словарей разных эпох показано, как постепенно изменялся в русском и украинском языках семный состав слов *майдан* и *площадь*, а также доказано, что в украинском языке сдвиги в значениях рассматриваемых единиц обусловлены исключительно экстралингвистическими факторами.

Ключевые слова: *сема, семный состав слова, оним, агороним.*